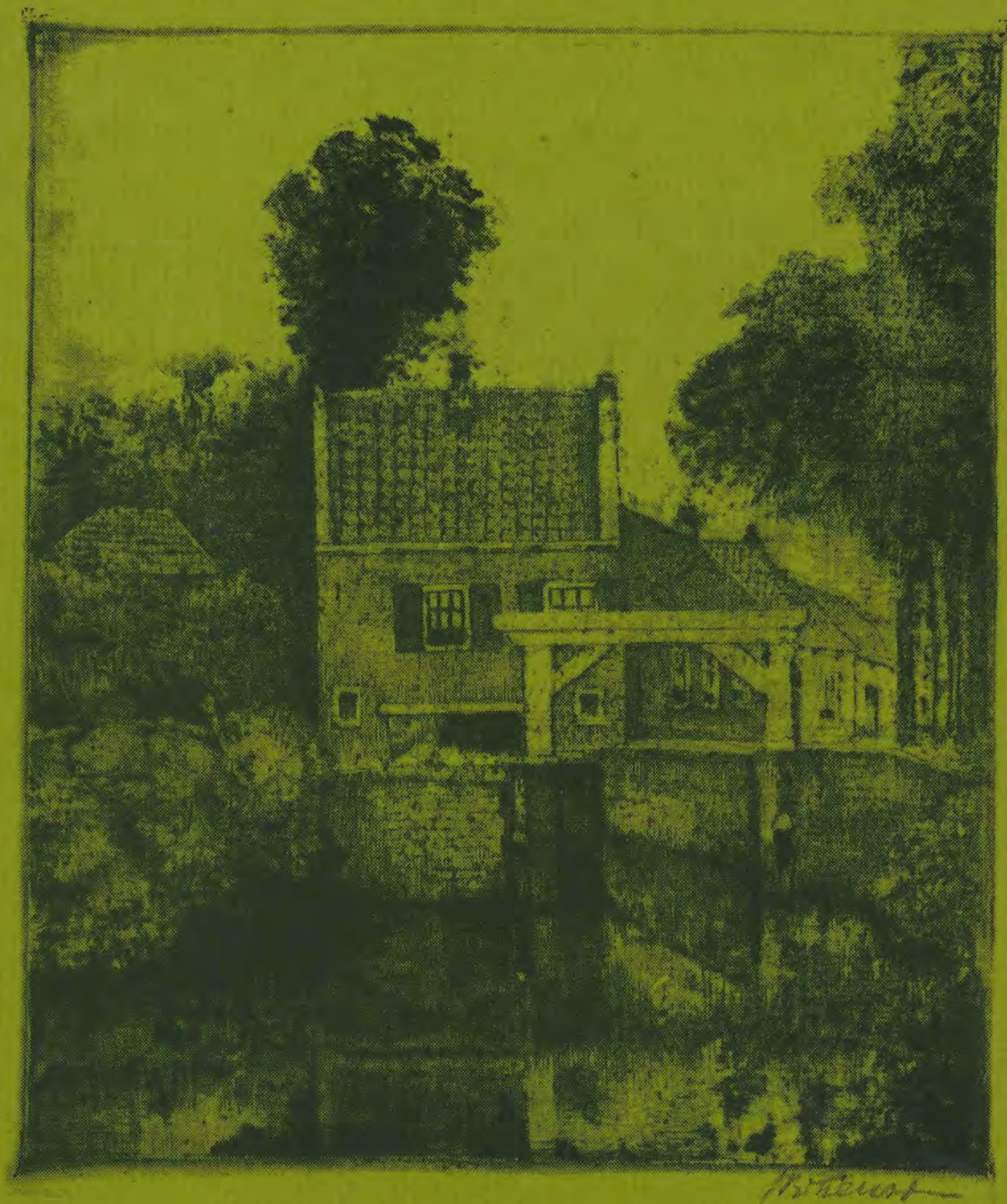
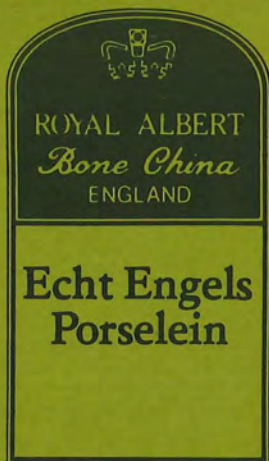

Historische Kring Maarssen

Vraag inlichtingen bij uw
speciaalzaak
LUXE GESCHENKEN
A.v.d.BOSCH OLIJVE
Maarsse
tel.: 61632

radio- en tv - speciaalzaak

B. Huis in 't Veld - Diependaalsedijk 1
Maarsse - Telefoon: 03465 - 62081

SLAGERIJ

Dorresteyn

Voor fijnproevers

Sinds 1882

Nassastraat 4 - Tel. 61219

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en omstreken onder nummer V. 476918.

Bestuur: , voorzitter, J.H. Sagel, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 03465-61457, Mevr. G.M. Willekes-van Putten, penningmeester, giro: 2907376, H. Blaauw, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, B. de Ruiter, Mevr. S.W. Talen-Stooker, N. van Tricht en A. de Zwart.

Redactie: Drs. W. Smits en J.H. Witte.

Redactieadres: Emmaweg 17, 3603 AK Maarssen, telefoon: 03465-71575.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijns-Brink (20-02-84).

13e Jaargang no. 3, januari 1987

Verschijnt 4 x per jaar

IN MEMORIAM DICK DEKKER

Vanaf de oprichting van de Historische Kring Maarssen in 1972 is Dick Dekker voorzitter geweest. De schok van zijn overlijden zijn we nog niet te boven. Hoe vinden we de goede woorden om de verdiensten van de mens Dick Dekker weer te geven?

Dick woonde vanaf 1943 in Maarssen. Als onderwijzer en (later) hoofd van de U.L.O.-school aan de Breedstraat werd hij voor velen een begrip. Les krijgen van Dick Dekker werd beschouwd als een eer en het betekende hoge cijfers op het eindexamen.

Belangrijk waren ook zijn bijdragen in het buitenschoolse leven van Maarssen. Verschillende verenigingen heeft hij met zijn bijzondere kwaliteiten geleid en mee helpen groot maken. Maar ook in stilte was hij vaak actief. Het zwakke en lijdende kende altijd Dicks mededogen. Zo heeft hij in heel wat gevallen op school en in de Maarssense gemeenschap opbeurende woorden gesproken, warmte gegeven en daadwerkelijk hulp geboden.

Begin 60-er jaren werd hij leraar Nederlands; eerst in Amsterdam en vanaf 1968 tot 1980 in Utrecht aan de Rijks Pedagogische Academie. Van nabij hebben we kunnen meemaken hoe hij ook daar een heel bijzondere plaats innam. Het ging hem in de eerste plaats om het mens-zijn van de studenten. Vanuit die benadering ontstond de bijzondere sfeer waarbij studenten als het ware voor hem door het vuur gingen en waarbij het wel leek of zij in hun leerprestaties boven zichzelf uitgetild werden. Minder bewogen mensen vond Dick soms tegenover zich. Botsingen bleven niet altijd uit. Daarover soms diep teleurgesteld was het *'het positieve van die jongens en meisjes'* dat hem de kracht deed hervinden om *zijn* weg te vervolgen. Hij zocht het goede in studenten en in het algemeen in mensen waar hij mee te maken kreeg.

13 januari 1982: Voorzitter D. Dekker in actie voor zijn Historische Kring Maarssen. Uit handen van loco-burgemeester C. de Vries heeft hij een geschenk voor de Historische Kring Maarssen ontvangen, dat door de Verenigde Spaarbank ter beschikking was gesteld ter gelegenheid van de opening van een filiaal van de bank in het winkelcentrum Bisonspoor in Maarssenbroek.

Foto: Jan J. van Dijk, Maarssen

In de loop der jaren steeds meer Maarssenaar geworden, ging hij in toenemende mate op zoek naar het leven in het Maarssen van vroeger tijden. Ook hier werd hij bewogen door mensen in hun gewone, dagelijkse leven. Hij wist niet alleen veel feiten over die mensen, hij *'leefde'* met ze; hij sprak met ze, hij was verdrietig met ze, hij hoopte met ze.

Een ieder die lezingen van Dick over de geschiedenis van Maarssen heeft bijgewoond, zal deze laatste woorden begrijpen.

Het *'historische'* Maarssen wilde hij zoveel mogelijk behouden. De sloopzucht in de gemeente stelde hem teleur, vooral als bij de beslissingen het hoogste woord werd gesproken door *'jonge blagen die pas in Maarssen kwamen kijken.'*

Om een ieder in staat te stellen kennis te nemen van het onderzoek naar het verleden van Maarssen en zodoende de liefde voor het dorp te vergroten, moest de contributie laag zijn en laag blijven.

Hoewel in de goede zin van het woord een elitair mens, bleef Dick Dekker zijn grootste bevrediging vinden in het contact met de *'gewone'*, hardwerkende mens.

Maarssen en de Historische Kring hebben een dierbare vriend verloren.

Bestuur en Redactie Historische Kring Maarssen

KRINGNIEUWS

1. Lezing over restauratie-technieken

De eerste lezing in 1987 zal op donderdag 29 januari, 's avonds om 8 uur, worden gegeven in de Grote Zaal van de Open Hof aan de Kerkweg te Maarssen door prof.dr.ir. C.L. Temminck Groll uit Driebergen. De heer Temminck Groll, die in februari '86 als hoogleraar afscheid nam van de T.H. Delft, zal deze avond met behulp van dia's een uiteenzetting geven over verschillende restauratie-technieken in de bouwkunde, waarbij duidelijk zal worden dat de spreker, ook in Maarssen als architect bij meerdere restauraties betrokken geweest, een groot voorstander is van de z.g. zachte lijn, waarbij de sporen welke de geschiedenis in hout en steen trok zoveel mogelijk in stand gehouden worden.

2. Lezing over regentenfamilies

Vrijdagavond 13 februari komt de Kring om 20.00 uur bijeen in de Grote Zaal van 't Zand aan het Harmonieplein in Maarssen om te luisteren naar een lezing door mevrouw drs. Judith Hokke. Dit betreft de lezing welke oorspronkelijk op 27 november 1986 gehouden zou worden maar tengevolge van het overlijden van de heer D. Dekker helaas afgelast moest worden. Zoals ook al in het vorige periodiek stond vermeld, zal Judith Hokke het bij deze lezing vooral hebben over het gewone dagelijkse leven van de regentenfamilies, die op de fraaie buitenplaatsen in de Vechtstreek woonden.

3. Jaarvergadering

De algemene ledenvergadering wordt dit jaar gehouden in de Open Hof, Kerkweg 20, te Maarssen op donderdagavond 26 maart. De aanvang is om 20.00 uur precies.

De convocatie en agenda voor deze vergadering worden U nog apart toegezonden, maar thans vraagt het bestuur reeds Uw aandacht voor het feit dat er een oplossing gevonden moet worden voor het probleem dat is ontstaan door het heengaan van onze voorzitter en het gegeven dat tegelijkertijd de secretaris door verandering van werkzaamheden eigenlijk onvoldoende tijd ter beschikking heeft om het secretariaat naar behoren te kunnen vervullen. We doen daarom een beroep op de leden zich hierop te bezinnen om zodoende op korte termijn in ieder geval één nieuw bestuurslid te vinden dat bereid en in staat moet zijn het secretariaat van de vereniging over te nemen. Daarna kan dan binnen het bestuur door wat verschuiving van taken mogelijk een (tijdelijke) oplossing voor de invulling van het voorzitterschap gevonden worden. De huidige secretaris - de heer Sagel, telefoon: 03465-61457 - is uiteraard gaarne bereid hier omtrent nadere inlichtingen te verschaffen.

Na de ledenvergadering en een korte pauze zal omstreeks 21.15 uur de avond voortgezet worden met een lezing, die gehouden gaat worden door de heer dr. A.A. Manten. De heer Manten, voorzitter van onze zustervereniging de Historische Kring Breukelen, zal spreken over de ontginningsgeschiedenis van het gebied Maarssen-Breukelen in de Middeleeuwen.

4. Ledenavond voorjaar 1987

Ook op donderdag 23 april ontmoeten de leden van de Kring elkaar om 20.00 uur weer in de Open Hof. Voor deze avond heeft het bestuur onze jeugdige plaatsgenote en natuurliefhebster Henny van de Wilt uit Tienhoven gevraagd haar dia's van de historische buitenplaatsen aan de Vecht en de daarbij behorende tuinen te vertonen. Mej. Van de Wilt heeft veel over het onderwerp van haar dia's gelezen en zal zeker proberen het nodige bij de plaatjes te vertellen. Het bestuur is echt zeer verheugd de leden op deze wijze nogmaals te kunnen laten genieten van de mooie natuur in Maarssen en omgeving.

5. Het periodiek

Hoewel enigszins vertraagd heeft U nu toch weer een periodiek van de Historische Kring Maarssen ontvangen. Gaarne wil het bestuur van de Kring bevorderen, dat het blad ook in de toekomst regelmatig zal blijven verschijnen. Dat is echter makkelijker gezegd dan gedaan. In ieder geval zal er gezorgd moeten worden voor een uitbreiding van de redactie en een

toename van de hoeveelheid kopij. Dat hoeven beslist niet altijd lange verhalen te zijn, omdat ook een klein stukje tekst of een foto iets over de historie van de gemeente Maarssen kan vertellen. Leden die menen een bijdrage te kunnen leveren of er wellicht iets voor voelen lid te worden van de redactie, worden dringend verzocht contact op te nemen met het bestuur of de redactie. Telefoon respectievelijk: 03465-61457 en 03465-71575.

Mocht u zich geroepen voelen om iets te schrijven of op een andere manier een bijdrage te leveren aan de totstandkoming van het blad, dan is het goed te weten dat de kopij voor het volgende periodiek ingeleverd moet worden vóór 27 februari.

Aangezien we regelmatig brieven krijgen van lezers, die een aanvulling (of soms een verbetering) op een artikel naar voren brengen, wil de redactie vanaf het volgende periodiek deze brieven, als zij een bijdrage leveren aan het historisch onderzoek van onze regio, in het periodiek opnemen.

J.H. Sagel, secretaris

HET ORGEL IN DE HERVORMDE KERK VAN TIENHOVEN

De orgelkast van het orgel in de Hervormde Kerk van Tienhoven heeft een opschrift dat luidt:

Nagedachtenis van D. Brinkman.

1830 tot 1880 Predikant alhier.

7 November 1880

W. Grootendorst

P. van Doorn.

Naar aanleiding van dit opschrift was er het vermoeden dat het orgel betaald was uit een legaat van ds. Brinkman.

Enige tijd geleden echter kreeg ik twee rekeningen uit 1880 ter inzage, die gevonden waren tussen familiepapieren van een familie Grootendorst. De ene rekening was van de timmerman J. van Walderveen Bzn. 'Voor plaatsing voor het orgel in de Kerk te Tienhoven'. De andere van J.J. van Willigenburg, Mr. Schilder te Maarssen, 'Voor het schilderen en vergulden van het orgel in de Tienhovensche Kerk'; beide gericht aan W. Grootendorst en P. van Doorn.

Bij mij kwam de vraag op waarom de rekeningen aan deze twee heren persoonlijk gericht waren en niet aan de heren kerkvoogden.

De kerkvoogden hadden toch het beheer over de stoffelijke goederen van de kerk? Het

zou dus meer voor de hand liggend zijn geweest als de rekeningen aan de kerkvoogdij waren gestuurd en dan ook in de kerkelijke boekhouding verwerkt waren.

Mijn nieuwsgierigheid was gewekt en ik ging op onderzoek.

Allereerst naar een legaat. En inderdaad, er was een legaat! Op de staat van inkomsten en uitgaven van het jaar 1880 van de kerkvoogdij wordt vermeldt: 'Ontvangen legaat van D. Brinkman f. 400,-'. In de uitgaven echter geen enkele vermelding van onkosten, gemaakt voor een orgel, noch in 1880 noch in 1881.

Dit legaat verdween in de lopende uitgaven. Wel voor de eerste maal in 1880 een uitgavepost: 'Voor de organist en de trapper 2 maanden f. 29,33'.

Na 1880 kwam regelmatig een zelfde post voor, maar dan over 3 maanden f 44,-. In het notulenboek van de kerkeraad was niets te vinden dat zou kunnen duiden op het plaatsen van een orgel in de kerk. In het notulenboek van kerkvoogden en notabelen echter wel, zij het summier. In de vergadering van 26 augustus 1880, waarin één kerkvoogd, zeven notabelen en de secretaris Matthijs Boezel aanwezig waren, kwam de heer Grootendorst met een mededeling. Hij deelde de vergadering mee: 'ook namens P. van

Ds. D. Brinkman

Doorn het voorstel voor het plaatsen van een orgel in de kerk en nu geheel kosteloos voor de kerk.

Tevens deelde hij mee dat de kerkeraad reeds daarover gehoord was en daarin geen bezwaar had gevonden.

De woorden 'en nu geheel kosteloos' duiden er op dat hierover eerder moet zijn gesproken. Doch in het notulenboek werd niets vermeld.

Vond de secretaris het te riskant dit te vermelden? Hij was ook voorzanger in de kerk en als er een orgel zou komen, verviel immers deze functie. Naast secretaris van kerkvoogden en notabelen en voorzanger was hij ook koster. Voor deze drie functies ontving hij jaarlijks een vergoeding van f 125,-. Hij was schoolmeester in Tienhoven en was de derde schoolmeester uit het geslacht Boezel. Van 1742 tot 1885 was er een Boezel in Tienhoven schoolmeester: grootvader, vader en zoon, Willem, Cornelis en Matthijs. Ieder ongeveer vijftig jaar.

Maar terug naar de vergadering van 26

augustus 1880.

In het algemeen had ook de vergadering geen bezwaar tegen het plaatsen van een orgel. *'Alleen de kosten van het onderhoud en voor de organist gaven nogal stof tot levendige debatten'*, schreef de secretaris. Tenslotte werd er gestemd. Met 7 tegen 2 stemmen werd het voorstel aangenomen. Er werden dus negen stemmen uitgebracht, terwijl er één kerkvoogd en zeven notabelen ter vergadering waren. Stemde de secretaris ook? Was hij misschien één van de tegenstemmers?

Er werd besloten de heren Grootendorst en Van Doorn kennis te geven, dat hun voorstel, het kosteloos plaatsen van een orgel in de kerk, met meerderheid van stemmen was aangenomen.

Nu is het duidelijk waarom de rekeningen van de timmerman en de schilder niet aan de kerkvoogdij, maar aan deze heren werden gericht. Maar welke functies hadden Grootendorst en Van Doorn in de Kerk?

Op 6 december 1864 werd Willem Grootendorst gekozen tot diaken, in 1870 tot notabel. In 1877 was hij geen diaken meer, maar ouderling. Notabel zou hij blijven tot zijn dood in 1904.

P. van Doorn werd op 13 december 1868 *'verkooren tot diaken'* en was dat in 1882 nog, toen hij weer herkozen werd.

Beide heren hadden dus lange tijd met ds. Brinkman samengewerkt. Of zij één van beiden een legaat ontvingen uit de nalatenschap van de dominee voor het plaatsen van een orgel is mij niet bekend, al doen de woorden: *'Nagedachtenis van Ds. D. Brinkman'*, dit vermoeden.

De rekening van het inbouwen van het orgel ben ik tot nu toe niet tegengekomen.

Het orgel werd gebouwd door de Utrechtse orgelbouwer J.C. Sanders, voortgekomen uit de bekende werkplaats van J.F. Witte.

A.H. Hogenhout-Hofman

EEN TUINREVOLUTIE

Onder bovenstaande titel schreef de heer A.J. van Laren in het Algemeen Handelsblad van 1928 een artikel over de tuinen van 'Hoogevecht'. Het artikel is overgenomen in de spelling waarin men toen schreef. Uit dit stukje blijkt duidelijk dat de heer Van Laren niet zo gelukkig is met de veranderingen die in de tuinaanleg voorkwamen en dat wat hem betreft het eerder een verlies dan een winst is, de overgang van de Franse stijl naar de Engelse.

'Op elk gebied van het maatschappelijk leven, van staatsbestuur, godsdienst, schoone kunsten, enz., hebben nu en dan omwentelingen plaats, die haar oorzaak vinden in wijziging van denkbeelden en inzichten der menschen. Ze komen schijnbaar plotseling, maar zijn slechts te beschouwen als het uiteindelijke verbreken van sedert lang als knellend gevoelde banden. Met onweerstaanbare kracht banen zij zich dan een weg, alle beletselen ten spijt.

Een dergelijke gebeurtenis heeft ook de tuinkunst beleefd in de 18e eeuw, toen vanuit Engeland nieuwe denkbeelden ontrent een, op natuureerbiediging gegrondvesten tuinstijl, de z.g. landschapstijl, in betrekkelijk korten tijd geheel Europa overweldigde. Weg met de oude stijve tuinen, werd de leuze! Weg met de, het vrije uitzicht benemende, hagen; weg met de kunstig gesnoeide loofgalerijen en loofgangen, de geknipte planten, de stijve bedden, de vlakke parterres.

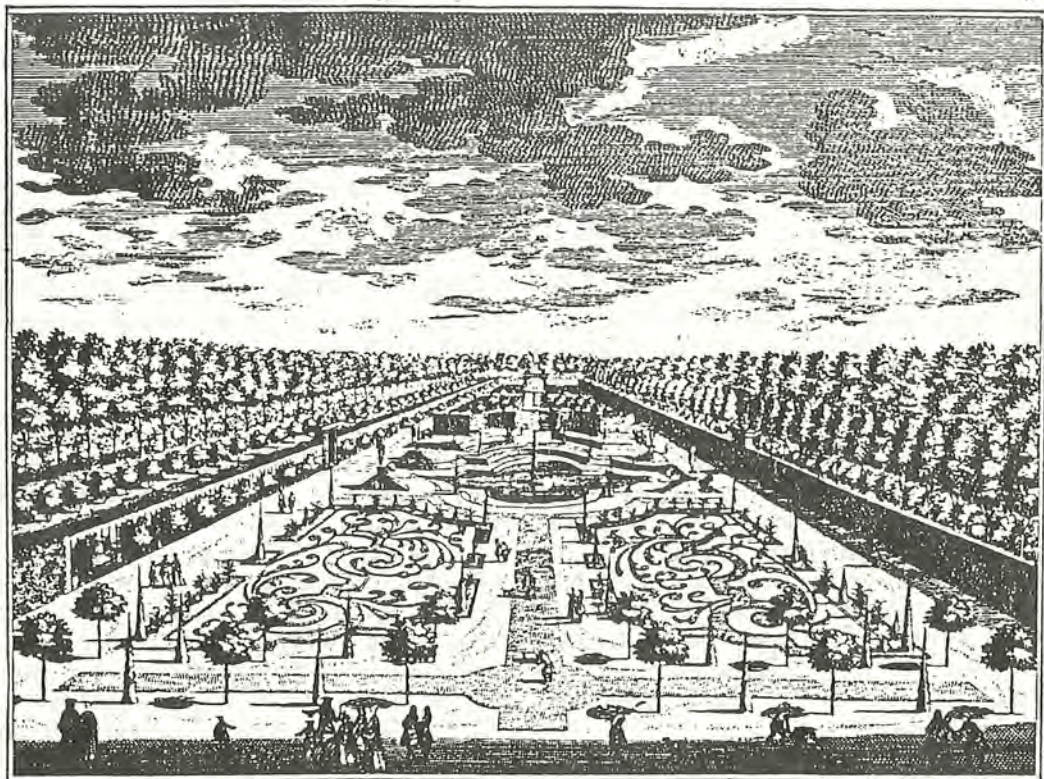
Licht en lucht in de tuinen, men snakte er naar! Vrijheid voor de planten, eerbiediging van haar karakter als landschapselement.

Als een storm stak de nieuwe wind over de oude tuinen op, die neergeslagen werden. De kostbaarste tuinen in den ouden, architectonischen stijl, werden neergehaald en in landschapsvorm aangelegd, veelszins ten goede, maar soms ook tot in het belachelijke verknoeid.

De storm is sedert lang geluwd, maar de gevolgen waren groot! In ons land is zoo goed als niets meer overgebleven van de oude tuinen; veel schoons, maar vooral veel

wat karakteristiek was, is onherroepelijk verloren gegaan en de herinnering daaraan is hoofdzakelijk slechts bewaard gebleven in oude boeken, en plaatwerken als *'Het Zegepraalent Kennemerland'* en *'De Vechtstroom'*. Die platen beschouwende, komt men onder den indruk van de kostbaarheid dier oude, regelmatige tuinen, waarin de plant geheel was ondergeschikt gemaakt aan den tuinaanleg; ze waren meer bouw- dan siermateriaal, zoowel in de opstelling als de versiering der tuinen.

Men kan zich echter niet losmaken van den indruk, dat die oude tuinen alle hetzelfde karakter hadden. Vijvers en fonteinen, hagen, loofgalerijen, loofgangen, prieelen, parterres, terrassen, koepels, enz., men vond ze overal terug; maar, het was de kunst der toenmalige tuinkunstenaars op den geijkten grondslag telkens nieuwe variaties uit te denken, waarin zij vaak geniaal waren. Een specifiek oud-Hollandsche tuinkunst was dit echter niet, gelijk de nestor onzer Nederlandsche tuinkunstenaars, Leonard A. Springer, op grond van eigen historisch onderzoek, meer dan eens heeft aangetoond; men herkent overal den invloed, die de Fransche tuinkunst bij de schepping dier tuinen heeft gehad. Zooals de tuinkunst tegenwoordig voor een groot deel bij de jongere tuinkunstenaars op Engeland georiënteerd is, was zij dit, vóór de omwenteling, op Frankrijk. Dat toonen ook de hierbij gaande afbeeldingen van het vroegere buiten 'Hoogevecht'. De gekrulde figuren der parterres, het centrale bassin met fontein, het verre doorzicht herinneren levendig aan de

HOOGEVECHTS Generael gesigt, na agteren.

HOOGEVECHT seits Generale par derriere.

Fransche tuinkunst. Maar, wie zal niet de zuiverheid der lijnen, de strakheid der hagen, de onberispelijke regelmaat der indeeling bewonderen? De geheele tuin ligt er voor ons, als gegoten uit één stuk, en men kan de geestdrift begrijpen van Claas Bruin, waar hij dicht:

ELKE HOF VERDIENT BIJZONDEREN LOF:

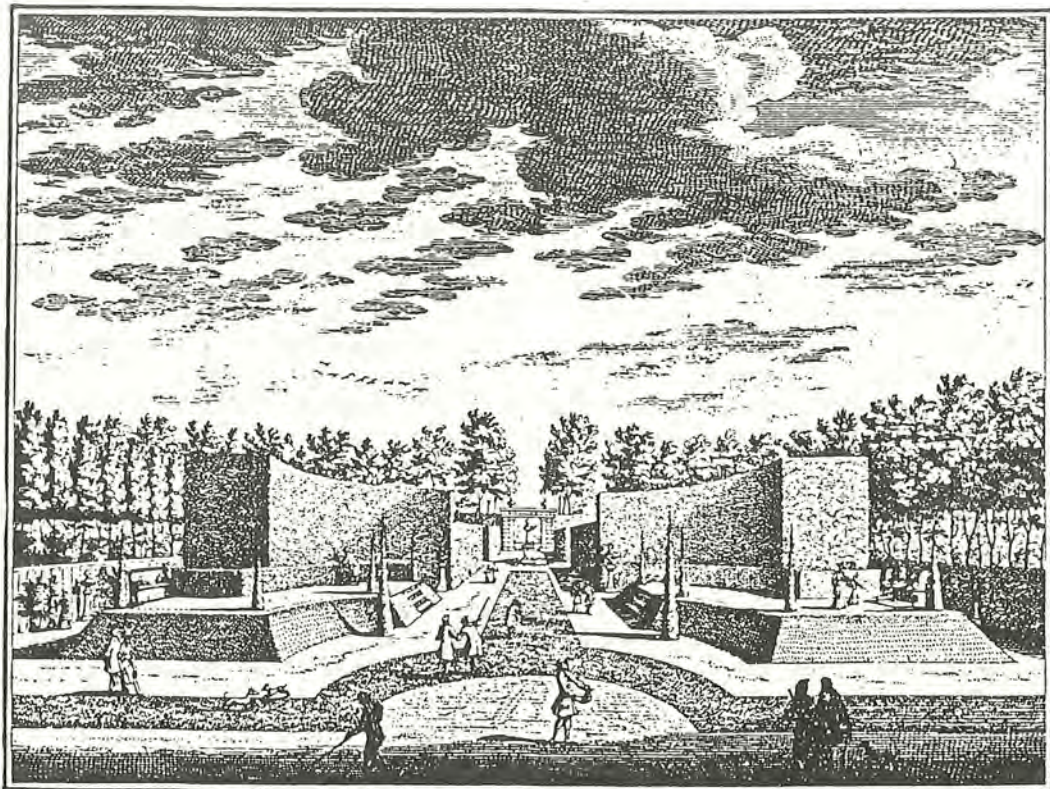
*O Hooge-Vecht! Ik moet u roemen;
Wat vind ik niet al rijke stof,
Om U een Paradijs te noemen.
Waarin heer Smeets zijn rust en vreugd
Steeds vind, na de afgesloofde pligten;
Hier wordt de droefheid zelf verheugd.
O Welk een reeks van keur gezichten!
k' Zie Kom, Terras en Kabinet,
k' Zie Wond'ren, waar 'k mijn voeten zet.*

'Hoogevecht' was een lustoord in de rij van buitens langs de toen druk bevaren en

levendige Vecht. Achter het deftige huis met voortuin en uitzicht op de rivier, lag de welverzorgde tuin in pralende onberispelijkheid.

Spits opgeknipte taxusboompjes langs de paden wisselden met loofboompjes en heestertjes elkaar af. Kleurige bloemen vulden de met Buxusranden afgezette krulfiguren der parterres, die als twee reusachtige tapijten vóór de Kom, dat is: den vijver, waaren uitgespreid. De vijver was met zorg aangelegd. In het midden spoot een fontein, de oevers waren terrasvormig uitgebouwd en aan de hoeken stonden, op verhevenheden, beelden, terwijl ook hier de puntige taxusboompjes niet ontbraken.

Er is een zekere climax in de inrichting van den tuin, want, na de parterres en de kom, volgen, zuiver symetrisch van vorm en ligging, een paar terrassen met trapjes, waarop beiderzijds een bank, die tot rusten noodde, als reusachtige kaarsen zijn ook hier

HOOGVEECHTS agterste Terras en Cabinet.

HOOGVEECHT, la Terrasse de derrière et le cabinet.

puntige taxusboompjes neergezet.

Aansluitend aan de terrassen, ontwaart men hoge hagen, vermoedelijk van haagbeuk, die, achterwaarts, klaarblijkelijk vruchtentuin omsloten, door hun ingebogen voorkant vormden ze een soort van coulissen met doorkijk op een tuinbeeld en, verder naar achteren, op een soort van open prieel, cabinet geheeten.

Door het nauwkeurig beschouwen van zulke platen komt men tot in details op de hoogte van de inrichting en den bouw van zulke tuinen. Want, let nu ook even op de strakke haag, die ter rechterzijde van den tuin is opgekweekt. Deze loofhaag is scherpkantig en strak gesnoeid. Aan de andere zijde is geen haag, maar een schutting of muur, waaraan, tegen latwerk, platte vruchtboompjes werden gekweekt.

De geheele rechte tuinaanleg, besloten in een met boomen aangeplante omgeving, was van uit de achtergevel van het woonhuis

overzichtelijk, een open uitleg als 't ware van de woning, streng symmetrisch van uitvoering, met kunstige, bloemrijke tapijten, met plant-aardige en statuaire ornamenten, sierlijke waterkom, terrassen en coulissenhagen, het al uitmuntend door onberispelijke strakheid en welverzorgde netheid. Dat was het type van den Hollandsche tuin der 16e, 17e en het grootste deel der 18e eeuw!

Jan Wille

VOOR REDEN VAN WETENSCHAP II

D. SEXUELE CONTACTEN TUSSEN ONGEHUWDE

Als er één onderdeel van dit artikel de titel *'voor reden van wetenschap'* volledig onderschrijft, dan is het wel het onderstaande. Het bronnenmateriaal is ten enenmale onvoldoende om verstrekkende conclusies te trekken omtrent de seksuele moraal in Maarsse in de eerste helft van de achttiende eeuw.

Wel kunnen we vaststellen dat het vooral *'zakelijke'* motieven waren die de bewoners bewogen om de gang naar de notaris te ondernemen.

Om te illustreren dat men er, vooral als buitenstaander, geen al te buitennissige levenswandel op na moest houden, volgt het verhaal van Isaak Bueno, die de gemoederen in beweging wist te brengen door in de zomer van 1707 in het dorp Maarssen te verschijnen met een *'infaam vrouwspersoon met dewelke hij gans ongebonden en scandalus leefde.'*

Waarschijnlijk bedoelde men hiermee, dat hij met haar samenwoonde zonder dat ze getrouwd waren.

Tot overmaat van ramp was Isaak zeer goklustig en kwam hij zodoende zo diep in de schulden te zitten, dat hij mensen lastig ging vallen met het verzoek hem geld te lenen. Toen dat niet lukte begon hij hen uit te schelden en zelfs *'aan te randen'*. Om hem tegen zichzelf en misschien tegen de dorpswoede te beschermen, voerden zijn vrienden hem dronken en zetten hem op een gehuurde schuit met bestemming het huis van zijn moeder te Ouderkerk (15). Het mocht echter niet baten. De volgende dag was Isaak weer terug en hervatte hij zijn oude leventje *'levende niet minder ongebonden als hier boven is verhaelt maar stellende sig dagelijks in de grootste periculen der waerelds van droevig onhijlen.'*

Nu gaat het er in dit verband niet om de levenswandel van Isaak te beschrijven, maar om aan te geven dat een *'scandalus leven'* je buiten de dorpsgemeenschap plaatste met

alle gevolgen van dien . . . Tegen deze achtergrond worden de volgende getuigenverklaringen wel erg veelzeggend.

Op verzoek van Aard Cornelis van Beusechem kwam Pieter Kemp (16) verklaren dat N. Coen, vroeger koetsier van de heer Abbema (die waarschijnlijk op Gansenhoeft woonde) omtrent vastenavond 1701 (midden februari) bij hem in zijn herberg *'de koning van Engeland'* een kamer had gehuurd en aldaar de nacht had doorgebracht. Hij verklaarde voorts dat, zonder dat hij daarvan op de hoogte was, de volgende ochtend Catharina van der Linden, dienstmaagd van Huydecoper op Silversteyn, zich naar de kamer van Coen had begeven en daar geruime tijd was gebleven *'voor 't bed daar genoemde Coen op lijde.'*

Twee weken na de getuigenis van Kemp komen we Jacob Isaacse in de notarisboeken tegen. Hij verklaarde dat hij dit tafereeltje ook gezien had. Hij ging met zijn verklaring echter nog een stapje verder en suggereerde dat Catharina zich niet had beperkt tot het zitten op de rand van het bed.

Om Catharina nog meer te brandmerken als *'een schandaleus'* mens, verhaalde hij bij de notaris nu ook zijn eigen belevenissen met haar.

Jacob werkte op *'Het Gras'* en werd in de maand maart 1701 (17) door Catharina geroepen om enige matten op de zolder van Silversteyn te helpen leggen.

Volgens eigen zeggen had Jacob weinig tijd, maar Catharina zei: *'Gij moogt mij wel een half uurtje vergesellschaften.'* Ze gingen getweeën naar boven en togen aan het werk. Tijdens het werk begon Jacob echter avances te maken. Bij voortdurend zat hij aan haar borsten, waarbij Jacob vermeldde dat zij dat *'met veel genoegen gedoogde.'*

Vervolgens verhaalde Jacob dat hij haar naar de rustbank leidde en daar zijn activiteiten

voortzette *'welke impudente actiën sij niet alleen seer gewillig verdroeg nemaar hem . . . daar genoegezaam toe aanmoedigende.'*

Catharina's weerwoord wordt nergens vermeld. Duidelijk wordt dat zij er in de getuigenverklaringen als *'femme fatale'* niet al te best afkomt.

Waarom de requirant deze verklaringen liet optekenen, vermelden de akten niet. De volgende speculatie zou wel eens de ware kunnen zijn. Ook Cornelis van Beusechem zou wel eens verder dan een kusje gegaan kunnen zijn.

Gezien het tijdstip van de verschillende verklaringen (september 1701) en het tijdstip van de handelingen (februari/maart 1701) zou het best kunnen dat Catharina hoogzwanger was. Wie was de vader?

Aangezien ze met minstens twee (misschien wel drie) mannen gemeenschap had gehad en men geen moderne middelen had om de werkelijke vader te bepalen, was geen van de *'daders'* aansprakelijk te stellen voor de financiële gevolgen. Catharina zou één van de vele ongehuwde moeders worden die de achttiende eeuw kende.

Dat het vaderschap wel meer tot spanningen leidde, blijkt uit het verhaal van Evertie Bos en Hendrikje Vos die op visite gingen bij Lammertie van Moll om haar te feliciteren met haar zwangerschap. Bij het feliciteren van de aanstaande vader, Cornelis de Valk, kregen de dames de schrik van hun leven. Bot kregen de dames ten antwoord: *'Sulks kan en sal wel waar wezen . . . indien sij . . . agt of veertien dagen voor (de) Maarssense kermis komt te verlossen . . . gij sijt bijde getrouwde vrouwen en weet dat een kind wel voor, maar niet naar de ordinaris tijt van negen maanden kan geboren worden.'* Om enig misverstand te voorkomen, zei hij, dat als zijn vrouw niet op tijd zou bevallen, hij het vaderschap zou ontkennen.

Op de vraag van de dames of hij in Amsterdam ook niet een paar dagen met haar geslapen had, antwoordde hij bevestigend, maar voegde daaraan toe dat hij niet geloofde *'dat daardoor een vrijster bevrugt zoude worden'* (18).

Zo moeilijk het vaderschap te bewijzen viel, zo moeilijk was het om dezelfde redenen ook

te ontkennen.

Margaretha Courssen had het verhaal de wereld ingeholpen, dat David Israël Nunez de vader zou zijn van haar twee kinderen Joseph en Margareta.

Bij de notaris verklaarde zij (*'uyt hare eigen vrije wille'*) dat dit niet waar was en dat ze dit alleen had gedaan om hem *'te calangeren en verdagt te maken'* en beloofde niets *'te eijshen ofte pretendeeren te hebben direct off indirect in off buyten regten'* (19).

Tegen de achtergrond van het hierboven beschrevene komt Caspar Burger als een *'weldoener'* te boek te staan.

Caspar *'op Nieuw Maarssveen int werck off daghuur'* had een relatie gehad met Maria Sanders uit Oudernach (20) (in Duitsland). Caspar zei niet dat het kind dat Maria dertien maanden voorheen gebaard had van hem afkomstig was. Er staat fijntjes in de akte dat hij *'niet ontkende'* dat het van hem zou kunnen zijn. Dat is tegen de achtergrond van de andere gegevens al een hele stap voorwaarts.

Bovendien verklaarde hij zich bereid om in het onderhoud van het kind te voorzien. Die bereidheid had hij al getoond door in februari 1742 (ruim tien maanden na de bevalling) twaalf gulden aan de moeder te geven.

Aangezien Maria Sanders naar haar geboortestreek terug wilde, kwamen ze een som overeen tot voldoening van haar *'defloratie ofte onteeringe, kraamkosten en tot onderhoud van het kind.'* Maria krijgt welgeteld DERTIG GULDEN.

We kunnen ons nauwelijks een voorstelling maken van het leed dat achter deze akten zit; we kunnen echter wel rationeel vaststellen dat vrouwen in dit tijdperk wel in een erg kwetsbare positie verkeerden.

E. HUWELIJKSPANNEN

In de bestudeerde periode vinden we vijf akten die handelen over aanstaande huwelijken en de voorwaarden of problemen daaromheen.

Gewoonte was dat de vader van de bruid alle onkosten voor zijn rekening nam.

Niet alleen de bruiloft kwam te zijn ten laste, maar ook de uitzet en een eventuele woning.

Noch van de kant van de bruid noch van de kant van de bruidegom spreekt de moeder een (officieel) woordje mee. Hoewel het zeer uiteenlopende akten zijn, waarvan er eigenlijk maar twee 'probleemloos' over de voorwaarden gaan en de derde en de vierde niet eens tot een huwelijk komen, lijkt het me voor het tijdsbeeld interessanter om de meest informatieve en schilderachtige wat uitvoeriger te behandelen, al is het maar als tegenwicht tegen het wat minder sympathiek overkomende vorige hoofdstukje.

Onze hoofdpersonen zijn Hendrik de Vreede en Jannetje van Vlissingen (21).

Hendrik de Vreede woonde samen met zijn moeder naast de huidige apotheek Vegtevoort op het buitenplaatsje Vegt en Daal; niet als eigenaar maar als tuinman.

Jannetje van Vlissingen was de dochter van de meester metselaar Jan van Vlissingen. Hendrik kwam woensdagavond 15 augustus 1725 om zes uur 's avonds op bezoek bij de 'schilders en glasmakkers' Jan Chosswa en Harmanus Hunneveld. Een uur later voegde Jannetje zich bij dit gezelschap. Om tien uur (wat er besproken was in de tussenliggende periode wordt niet vermeld) vroeg Jannetje of de twee gastheren met hen mee wilden gaan naar haar ouderlijk huis.

Daar aangekomen bleek Jan van Vlissingen hen al te verwachten en bovendien al op de hoogte te zijn van het doel van het bezoek. Hij vroeg direct al aan Hendrik *'hoe het quaaem dat hij die dingen soo lang had laten loopen.'*

Hendrik deed er het zwijgen toe, dus ging Van Vlissingen verder en vroeg: *'Wat ben je van sints, dat je mijn dogter soo laat sitten, vragende vervolgens ook off hij van de vrugt die zijn dogter droeg, geen vader was?'*

Nu komen de meeste ruzies of iets dergelijks in akten vaak wat onderkoeld over, maar dan is toch ook wel duidelijk of de emoties heftig waren of niet. In dit geval wordt niet de indruk gewekt dat er bittere verwijten worden gemaakt.

Het lijkt meer op een vaste introductie om daarna de bevestiging van het vaderschap van Hendriks kant te vernemen en daaropvolgend ter zake te komen wat betreft het komend huwelijk. Het was dus nu Hendriks

beurt om te reageren met de bevestiging *'dat hij de vader was van 't geene sij draagt en niemand anders, dat hij se nooit sal verlaten off van haar gaan en seijde ook: 'Van Vlissingen, hoe sullen we het stellen met het trouwen?'*

Men stelde de datum vast en aan het 'onvermogen' van Hendrik werd ook gedacht. Hij zou door zijn aanstaande schoonvader in de kleren worden gestoken, de traditionele uitzet werd beloofd en er werd zelfs nog gedacht aan een eventueel ontslag door de werkgever van Hendrik, Manuel Henriques, die op Vegt en Daal woonde. In dat geval zouden de aanstaande echtelieden de beschikking krijgen over een huis van Jan van Vlissingen waar ze het eerste jaar vrij konden wonen.

Aan de toekomst werd ook gedacht.

Bij het overlijden van Jan van Vlissingen (hij was weduwnaar) zouden ze niet als bastaarden behandeld worden, maar, zo er iets te delen viel, volledig meedelen.

Men eindigde als volgt: de beide mannen gaven elkaar de hand, waarbij de één zei: *'Ik erken je voor mijn vader'* en de ander *'Ik U voor mijn zoon.'*

Vervolgens ging Hendrik bij zijn Jannetje zitten, die de gehele tijd het zwijgen bewaard had. Hij omhelsde en kuste haar en zei: *'Het is alles wel nu, wij sullen dan de bruiloft hier in hujs houden en joutw vader moet dese twee buuren daar meede bij versoeken.'*

Hoe het verder verliep, is gehuld in de duisternis van de geschiedenis van de 'gewone' man.

Wallie Smits

Noten:

Erratum: In het vorige gedeelte van dit artikel is een fout geslopen. Op pagina 29 wordt het jaartal 1702 vermeld; dit moet zijn 1720.

15. Akte van 30 mei 1708.

16. Akte van 9 september 1701.

17. Akte van 28 september 1701.

18. Akte van 26 maart 1704.

19. Akte van 2 augustus 1726.

20. Akte van 15 mei 1742.

21. Akte van 18 augustus 1725.

Een 'Landesaufnahme' in Oostwaard

't Begon allemaal met een berichtje in de VAR. Drie jongens uit Maarssen waren met behulp van hun metaaldetectoren op zoek gegaan naar voorwerpen van metaal. De resultaten van hun pogingen waren van dien aard, dat ook de Werkgroep Archeologie van de Historische Kring Maarssen belangstelling begon te krijgen. Het kranteberichtje vermeldde namelijk, naast vondsten van hulzen, lepels e.d., ook oude munten. Juist deze oude munten zouden ons, degenen die bezig zijn met de bestudering van de Maarssense geschiedenis, op een spoor kunnen brengen.

Na contact te hebben gezocht en gemaakt, bleek dat de muntvondsten voornamelijk waren gedaan op een maïsakker in Oostwaard. Behalve die munten, wisten de jongens te vertellen, waren op die akker ook veel scherven en pijpekoppen te vinden. Na kort beraad met de coördinator van de Archeologische Werkgroep Nederland afdeling Utrecht, de heer Th.C. van Dijk, werd besloten vlak voor en direct na het ploegen van de akkers een Landesaufnahme te verrichten. Onder een Landesaufnahme wordt verstaan het nauwkeurig afzoeken van een stuk land en het verzamelen van de oppervlaktevondsten, zoals scherven, munten, botten e.d. Deze werkwijze geeft in de eerste plaats informatie over de ouderdom van het aanwezige materiaal en in de tweede plaats over de verdeling van de resten over het terrein. Op deze wijze zijn (soms) bewoningssporen en -plaatsen terug te vinden. Een goed voorbeeld van zo'n onderzoek is de groots opgezette speurtocht in het Kromme Rijn gebied, waarbij vele oude bewoningsplaatsen zijn teruggevonden, dankzij concentraties schervenmateriaal aan de oppervlakte. Wie weet zou zo iets ook in Maarssen het geval kunnen zijn.

Na toestemming te hebben gevraagd en verkregen van de eigenaar van de akkers, trokken op 17 en 24 april en 1 mei 1986 een aantal leden van de Werkgroep Archeologie uit Maarssen hun baantjes over de maïsakkers, die er nu kaal bij lagen. Gedurende deze periode werd er geploegd, zodat ook de

dieper liggende scherven e.d. aan de oppervlakte kwamen. Gewapend met plastic zakken verzamelden de heren Van Dijk, Blaauw, Hoogenhout, Wolters en Witte de nodige kilo's materiaal. Nadat de vondsten waren ontdaan van modder en klei werden ze stuk voor stuk beschreven, d.w.z. ingedeeld in een aantal rubrieken werd er een omschrijving gegeven van elke vondst. Rubrieken die in onze vondstlijsten voorkomen zijn: munten, pijpekoppen, rood aardewerk, grijs aardewerk, steengoed, bouwmaterialen, metaalresten, glaswerk en dierlijke resten. In figuur 1 is een deel van zo'n vondstlijst afgebeeld.

Zoveel mogelijk, maar dat was een moeilijke zaak, moeilijk, omdat de scherven over het algemeen vrij klein waren, werd ook getracht de restanten te determineren in de tijd. Nadat alle vondsten waren beschreven, was het mogelijk conclusies te trekken.

De allervoornaamste conclusie luidde: het schervenmateriaal stamt uit de 18de en 19de eeuw en is naar alle waarschijnlijkheid huisvuil dat op de akkers is gestort om deze op te hogen. Op deze plaats hebben zich geen nederzettingen noch bebouwingen bevonden. Enkele 12de eeuwse scherfjes, die gevonden zijn, moeten als 'dwaalgasten' worden beschouwd.

Om de tijd, waarin dit ophogen is begonnen, wat nauwkeuriger te traceren, zijn de munten en de pijpekoppen die door de jongens en door ons zijn gevonden zo precies mogelijk op jaar gedetermineerd. We had-

Steengoed

- 13 veel mineraalwaterkruiken-oehorven (niet bewaard)

Zwartbakkend aardewerk

- 14 wandscherf, 5x4 cm, 7 mm dik, van binnen lichtgrijs, van buiten donkergrijs
15 wandscherf 1,5x1,7 cm, bovenrand 1 cm, wanddikte 6 mm

Glas

- 16 twee stukken groenig glas, wandstuk, licht gebobbeld
halststuk, 5 mm dik

Diversen

- 17 twee stukken vuursteen, waarvan een op een kernstuk lijkt
118 Stukje Pingsdorff-achtig aardewerk, 3 x 5 cm, van binnen roodachtig, van buiten grijs met grove draairibbels van ± 1 cm breed. Iets rood bakkend.
19 Stuk bodem van grof aardewerk, ongeglazuurd, diam. ± 9 cm, dikte 1 cm, wand 2 cm hoog, 1 cm dik, lijkt op Pingsdorff
20 scherfje met hoogglanzende, donkerrode glazuur, 1,5 x 4,5 cm
21 Botmateriaal, niet bewaard, van koe.

Jan Witte

Figuur 1: Deel van een vondstlijst

den op dat moment de beschikking over 16 munten en 40 pijpekoppen. Voor zover de jaartallen op de munten leesbaar waren, leverde dat geen moeilijkheden op. Voor de pijpekoppen werd gebruik gemaakt van de methode Friedrich: je meet de hoogte, breedte en de opening van de kop zo precies mogelijk op, vermenigvuldigt de drie gevonden maten met elkaar (dat is het HBO-produkt) en zoekt in een rij afbeeldingen het model van de pijpekop op. Nu kan via een grafiek, voor elk model één, het bijbehorende jaar worden afgelezen. De speling is ± 5 jaar. In figuur 2 (tabel) en 2 (grafiek) ziet u het resultaat.

We mogen dus stellen, dat de ophoging begonnen is in de eerste helft van de 18de eeuw met een hoogtepunt rond 1760, wat zowel door de munten als de pijpekoppen wordt aangegeven. Nu zijn pijpekoppen m.i. betrouwbaarder voor een tijdsbepaling dan munten. Immers, de kleipijpjes was geen lang leven beschoren en hun vervangings-snelheid was veel groter dan van munten, waarvan de omloopsnelheid soms zeer lang was. Derhalve kunnen we uit de 'pijpekoppen-grafiek' het duidelijkst aflezen omstreeks

welke jaren het ophogen heeft plaatsgevonden.

Een tweede vraag was uiteraard waarom deze grond opgehoogd moest worden. Het antwoord kwam van de heer W. Smits, die wist dat tot het begin van de 18de eeuw de kleigrond aldaar was gebruikt als grondstof voor de steen- en pannenfabriek in de buurt. Hierdoor was de oppervlakte dermate verlaagd, dat deze gronden zeer drassig werden vanwege de daar aanwezige hoge grondwaterstanden. Ophogen tot het oorspronkelijke niveau was dus een noodzaak om deze grond, nu als grasland, weer te kunnen gebruiken. Behalve noodzaak blijkt ook dat degene die klei afgroef de verplichting had de grond weer op te hogen. Het gebruik als akker dateert pas van een aantal jaren geleden.

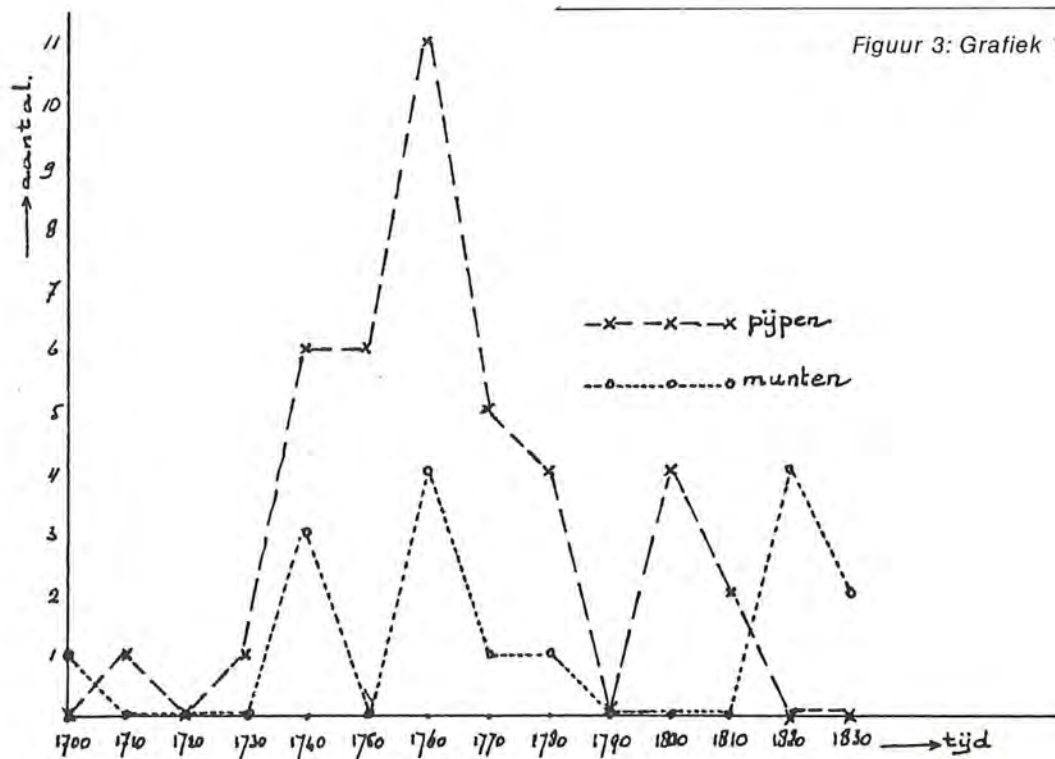
Tenslotte een opmerking over het gebruik van metaaldetectoren. De toepassing ervan in de archeologie wordt alles behalve aangemoedigd, omdat bij elke vondst gegraven moet worden om het voorwerp te zoeken en uit de bodem te halen. Daardoor wordt de grond dermate verstoord, dat bij eventueel

Jaar	Aantal munten	Aantal pijpekoppen
1700	1	0
1710	0	1
1720	0	0
1730	0	1
1740	3	6
1750	0	6
1760	4	11
1770	1	5
1780	1	4
1790	0	0
1800	0	4
1810	0	2
1820	4	0
1830	2	0

archeologisch onderzoek moeilijkheden kunnen ontstaan wanneer grondsporen worden aangetroffen. Als de detector al gebruikt wordt, dan is dit hoogstens om de reeds weggegraven grond - 't zg. stort - na te zoeken. We hopen dat in voorkomende gevallen samenwerking mogelijk is en verstoringen worden voorkomen.

Jan Wille

Figuur 2: Tabel 1

Figuur 3: Grafiek 1

BRINKHOF

AANNEMINGSBEDRIJF

MACHINEKADE 6, MAARSSSEN

TELEFOON

61456

VOOR:
HUIZEN, FLATS, BUNGALOWS
en BOERDERIJEN

VOOR:
TAXATIES, HYPOTHEKEN
en FINANCIERINGEN

**de
vecht
streek**

VOOR:
ALLE SOORTEN VERZEKERINGEN

UW MAKELAAR ★

UW ASSURANTIE ADVISEUR ★

Sinds 1935 in Maarssen, Raadhuisstraat 21-a, tel.: 03465-64644
Sinds 1976 in Maarssenbroek, Duivenkamp 739, tel.: 03465-67791

Zet de tijd even stil voor een bezoek aan Café Ome Klaas.

Aan de Vecht, in een historisch stukje Maarssen, ligt Café Ome Klaas. Een café met een traditie die terug gaat tot 1780. Daar kunnen de stamgasten van Ome Klaas u alles over vertellen. Onder het genot van een borrel of tijdens een partijtje biljart. Overdag en in de kleine uurtjes. In Café Ome Klaas kent gezelligheid geen tijd.

Misschien wilt u eens spelen op Nederland's oudste kegelbaan. Of heeft u iets te vieren met vrienden of familie? Ome Klaas maakt van uw partijtje een feestelijke avond. Met een Oud Hollandse maaltijd, barbecue of een koud buffet. Of wellicht heeft u zelf een smakelijke suggestie. Als u van te voren even belt, zorgen wij dat alles naar wens is.

Café Ome Klaas **Al gezellig sinds 1780.**

Langegracht 43, Maarssen. Tel. 03465-61409.